

Cumana címere
1746

A RENDELKEZÉS SZABADSÁGA

Emlékezés a kunok és a jászok betelepítésének
780. évfordulójára a jászkun redemptio ünnepén

Karcag, 2019

**4/2014. (II. 7.) OGY határozat
a Jászkun önmegváltás emléknapijáról***

1. Az Országgyűlés május 6-át, a Jászkun Hármas Kerület önmegváltását, a Redemptiót lehetővé tevő diploma Mária Terézia általi aláírásának napját a Jászkun önmegváltás emléknapijává nyilvánítja.
2. Az Országgyűlés
  - szükségesnek tartja méltóképpen megemlékezni a Jászkun Hármas Kerület 1745. május 6-i önmegváltásáról, a Redemptióról;
  - tisztelettel adózik azon jászkun polgárok előtt, akik - a magyar történelemben példátlan módon - szabadságukat 580 000 rhénes aranyforintért vásárolták vissza;
  - támogatja olyan megemlékezések szervezését és kiadványok megjelenését, amelyek a jászok és kunok ősi szülőföldszeretetével, szabadságszeretetével és öntudatával kapcsolatosak.
3. Ez az országgyűlési határozat a közzétételét követő napon lép hatályba.

[Megj.: a 2014. február 7. pénteki Magyar Közlönyben jelent meg ez az országgyűlési határozat.]

*A határozatot az OGY a 2014. február 4-i ülésnapján fogadta el.

Budapest, 2014. július 4.

az Országgyűlés elnöke

A Jászkun önmegváltás emléknapijának dokumentuma

Történelmi emlékezésünkben a kunok és jászok betelepedésének 780. évfordulóján, a Jászkun redemptio ünnepén arra a kérdésre keressük a választ, hogy a 21. században, a kor kihívásaira miként reagál a Jászkunság társadalma... A rendelkezés szabadsága a jászkun ősiség, voltaképpen az autonómia jogi keretbe foglalva... A jászkun ősiség alapja 1745-től, a redemptio kihirdetésétől, a megváltott föld. Olyan erős alapot jelentett az itt élő népnek, mely máig meghatározza a kunok és jászok életét, identitását gyakran példát adva hazánknak. A rendelkezés szabadsága a mi népünknek a legfontosabb vívmánya. Mindenkor eszerint dönt, kézben tartva saját sorsát, éljen bármilyen társadalmi nyomás alatt.

A 13. században hazánkba beköltöző két különböző származású és kultúrájú keleti népcsoport, a kun és a jász közel nyolcszáz év elteltével magyarrá vált oly módon, hogy etnikai tudatát, műveltségének számos elemét máig megőrizte.

A Radnai-hágó, ahol a kunok Kötöny kán vezetésével bejöttek hazánkba

Bár az etnikai tudat megnyilvánulásai a különböző korokban más-más formát öltöttek, napjainkig élnek, kovászat adják a táj, az egykori autonóm Jászkun Kerület összetartó erejének. Mert a kunok és jászok maradékai magukat ma is kunnak és jásznak vallják. Önazonosságtudatuk koronként más-más megnyilvánulást, formát kaptak, de ma is él ez a különös történeti tudat, s ahogyan a globalizációs nyomás erősödik, fel-fellángol a közösségben a saját kultúra felmutatásának igénye. A történeti-néprajzi kutatások azt igazolják, hogy a jász és a kun öntudat korszakonként megjelenő és változó megnyilvánulásai részint egymást követően, részint pedig párhuzamosan léteztek. A kezdetektől (13. század) volt külön jász (alán eredetű népcsoport, akik valószínűleg a Kaukázus előterében csatlakoztak a kunokhoz) és kun (kipcsak török nép) etnikai tudat, azonban a 18. század közepére elhalványodtak. Ugyanekkor fokozatosan felerősödött a történeti tudat, s a jászokat és kunokat együttesen ért sérelmek hatására a jászkun közös sors hangoztatása került előtérbe. A 18. század elejére a Jászkun Kerület elfoglalta helyét a rendi Magyarország igazgatási rendszerében.

Egyre erősödött a már közigazgatási jogszolgáltatási és adózási egységet alkotó jászkunok összetartozása, melynek alapja az, hogy 1702-ben e területet, mint lakatlan vidéket, a Német Lovagrendnek eladta a Kamara, s az így elszenvedett közös sérelem és a szabadságok visszanyeréséért folytatott harc összekovácsolta a terület lakóit.

A Szabad Nagykunok Kerületének címere

A redempció (1745) után a társadalmi átrétegződés tudati tükröződéseként bekövetkezett belső szakadás következménye a redemptus és irredemptus öntudat megjelenése. A történeti tudat belső tartalma a 18. századra módosult, pontosabban megjelent benne a birtokos parasztság, a kollektív nemességet gyakorló redemptus öntudat. Tehát hangsúlyoznunk kell, hogy a helyi társadalmi tudatformáknak etnikai és jogi alapjai voltak. Külön érdekes ez azért is, mert a Nagykunság, de különösképp Kiskunság, pontosabban a 18. század első éveiben formálisan is létrejött Jászkun Kerület Kiskun Kerületének települései, a népesség etnikai összetétele szerint sokszínű volt. Már nem csak a magukat kun származásúaknak vagy jásznak tartók éltek a Hármaskerületben, hanem az összeírások szerint az itt élők mintegy 49%-a Baranyából származott. A helyiek és beköltözettek aránya településenként más és más volt.

A Nagykunság viszonylag homogénebb volt a vissza-település után.

A török uralom idején elnéptelenedett nagykunsági és kiskunsági települések, csak 1711, a szatmári békeség megkötése után népsültek be ismét. Mindegyik település lakóinak többsége a Jászságból, Nógrád és Heves megyéből vándorolt át. A legtöbb áttelepülőt kibocsátó Jászságban a 18. században már szintén kevert népességet találunk. Az ott élők többsége magyar, szlovák, palóc vidékről származott.

A Nagykunság korai címere

1753-tól a Kiskunságot közigazgatási egységbe foglaló Kiskun Kerület központja Félegyháza lett. Kiskunfélegyháza újratelepítőinek származási helyét pontosan tudjuk.

A betelepülők 12 megye 58 helységéből érkeztek.

Az 1745. május 6-án kelt redemptiós oklevélben rögzített jogállás visszaállítása idején a Felső-Kiskunságban még kimutatható egy kun származású kisebbség, az Alsó-Kiskunságban ez csupán Halasról mondható el. A népesség etnikai keveredése nem szűnt meg a redempció után sem. A kiváltságolt terület szabadparaszti társadalma és életlehetőségei vonzották a betelepülni vágyókat.

A helyi társadalom vezetése ezért nagyon körültekintő és részletesen kidolgozott törvényekkel, alaposan megszervezett közigazgatással segítette a redempció után egységes jogrend birtokába került szabadparaszti közösségek belső életét. A rendelkezés szabadsága által egy jól működő, erős parasztpolgári társadalom alapját vetették meg, amely olyan erős fundamentumot képezett, melyre máig építkezhetünk.

Bár a kiváltságok minden Jászkun Kerületben előre vonatkoztak, a redempció gyakorlati megvalósulásából az következett, hogy társadalmilag elfogadottá, és a helyi alkotmányos élet alapjává vált az a tétel, hogy a jogok a földhöz kötődtek.

Kun emlékhely Karcagon

Teljes jogú polgárok ezért a földtulajdonos redemptusok lettek. A redemptus réteg ezáltal a gazdasági és politikai hatalmat egyaránt kisajátította. A rendelkezés szabadsága a közösség életének minden területére érvényes volt, a tulajdonlás autonómiája volt az alapja. A redemptusok rendelkezési jogait a jászkun ősiség foglalta jogi keretbe. Olyan korszaka kezdődött hazánk történetének, amely máig hat, meghatározó vezérelve a történelmi Hármaskerület népeletének. A jászkun privilegium által biztosított külön jogrend és egységes igazgatás fokozta a kerület zártságát. Mindehhez hozzájárult még a vallási endogámia, ugyanis a Kis- és Nagykun Kerület lakosságának zöme a reformáció híve volt. Ezeknek az ideológiáknak a legfőbb terméke az etnikai, privilegiális, történelmi és katonai tudat összefonódásából kialakult jászkun öntudat volt.

Illéssy János, a Nagykun Kerülete kapitánya és Kossuth kormánybiztosa

Az említett tudatformák mellett a Jászkun Kerület megszerveződésétől létezett egyfajta közigazgatási tudat is. A környezettől való elkülönülés formális kereteit éppen a közigazgatási egység adta meg. Helyhatósági tisztségviselőik szabad választása az 1702. évi eladatás éveitől is életben tartotta az önrendelkezés szabadságának illúzióját, amelyet egyre erőteljesebben törekedtek valódi önrendelkezéssé változtatni. E törekvések egyik konkrét megnyilvánulása volt 1734-ben a közös közigazgatás központjának méltó helyet adó jászberényi székház megépítése. Közigazgatási egységet és függetlenséget a maguk költségén felépített székház demonstrálta.

Közigazgatási úton hozták és fogadták el azokat a társadalmi normákat, amelyek az autonóm területen belül élőkre vonatkoztak. Az ily módon megalkotott és elfogadott statutumok minden esetben a közigazgatási egységen belül érvényesek, tehát csak a Jászkun Kerületben élőkre vonatkoztak. A kerületen kívülre költözött jászokra, kunokra vagy Jászságból, Kunságból származókra már nem. E normák betartására tisztségviselőik éppen a választás legitimitásából, a rendelkezés szabadságából merítették hatalmukat.

Az egyes tudatformák felerősödése és elhalványulása az idők során jól nyomon követhető, létezésük különösen a származás szerint igen vegyes népességű Kiskunságban változatos, másként nyilvánult meg a református és részben kun származástudattal rendelkező Felső-Kiskunságban és Halason, és ismét másként az Alsó-Kiskunság katolikus többségében jászsági, illetve vegyes származású helységeiben.

E tekintetben a Nagykunság sokkal egységesebbnek mondható, amint azt már korábban is hangsúlyoztuk.

Az 1745-ös redemptio után ismét felerősödött etnikai tudat már nem azonos a középkorban külön népként, külön nyelvet beszélő kunok etnikai tudatával. E kun–magyar azonosságtudat tartalmát a redemptio határozta meg. A külön népként megszerzett kiváltságok folytatásának, illetve ismételt elnyerésének tekintett redemptio résztvevői megkísérelték összekapcsolni a jogfolytonosságot és az etnikai azonosságot. Csak rendkívül fegyelmezett, szervezett és az egységes normákat elfogadó társadalom teljesíthette a redempcióban rárótt hatalmas terheket. A katonai kötelezettségek elviselhetőbbé váltak a „kun virtus” és az „ősök vérrrel szerzett szabadsága” védelmezőiként.

*Kötöny kánt és a második honalapítóként tisztelt
IV. Béla királyt ábrázoló emlékmű Karcagon*

A Kun miatyánk kiejtés szerinti szövege...
(Mándoky Kongur István nyelvi rekonstrukciója)

A helyi vezetés a „kun földhöz” kötődő jogosultságot, a kun származástudat erősítésével és az ehhez kapcsolódó ideológiák terjesztésével támogatta.

Az etnikai tudat erősítésének másik, a helyi vezetés által támogatott módszere volt a nyelvemlékek őrzése és terjesztése. Ehhez jól használható eszköznek bizonyult a KUN MIATYÁNK iskolai oktatása. Voltaképpen ennek köszönhető, és annak, hogy a két világháború közötti időben is még nagyünnepeken a református templomokban elhangzott a kun nyelvű imádság, hogy bár rendkívül torzult alakban, de maig ismert ez a nyelvemlék szerte a Kunságon.

A „Kun miatyánk” előkerülésével, nyelvészeti elemzésével, közlésével kapcsolatban bőséges szakirodalom jelent meg, legutóbb a Kunok és magyarok című kötet Mándoky Kongur István írásaiból.

A 16. század második felében keletkezett ima a protestánsok miatyánkja, a Kiskunságban és a Nagykunságon is apáról fiúra szállott, iskolai füzetek hátoldalán nyomtatásban is megjelent, azonban tudnunk kell, hogy az eredeti szövege a szóbeliség során erősen torzult.

1744-ben éppen a redemptio ügyében Bécsben tartózkodó kun küldöttség Nánási János és a karcagi nótárius Varró István nevű küldöttjétől jegyezte le Kollár Ádám, az udvari könyvtár nyelvész igazgatója, aki eljuttatta hírét Európa tudósaihoz.

Amikor a kuntudat alakváltozásait, megjelenési formáit vizsgáljuk, számolnunk kell azzal is, hogy az etnikai és privilegialis tudat összekapcsolódása érzékelhető a katonai tudatban is.

A katonai tudat meglete, a kunok történetéből magától értetődik, hiszen a kunok jelentős haderőt képeztek a magyar királyok mellett, mindig ott voltak, ahol a haza sorsát el kellett rendezni.

A kötelességek között első helyen a katonáskodás szerepelt. A toborzó beszédek a kun katonai erényeket hangsúlyozták. A buzdítást szolgáló toborzó énekeknek számos helyi változatát ismerjük.

A kunsági családokban legalább egy fiú katonai pályát választott, még egy ha tehette, jogi pályára ment. A toborzó verbuválások visszatérő szófordulata a „vitéz szabad Kún nemzet”, legelső mozzanata „a kun zászló kitétetik a piatzra, és azután a városon keresztül muzsikaszóval meghordoztatik.”

A toborzók bámészkodó ifjai egyben részeseivé váltak annak az erkölcsi tanításnak, amely a kun dicsőséget és a haza védelmét elválaszthatatlannak tartotta.

A kun virtus, a katonai erények hangsúlyozása nem csupán az ünnepi beszédekben, toborzóknak vissza-visszatérő szófordulatokból cseng ki. A katonáskodás és a katonai helytállás egész életszemléletükben megkülönböztetett helyet foglalt el. Minden, magára valamit adó családban volt katonai pályát választó fiú. A szükséges újonclétszám legtöbbször igen gyorsan és önkéntesekből állt ki. A kunsági regrutáknak kijárt közmegebecsülés és nem utolsó sorban a kiosztott parolapénz is.

A Jászkun Kerületben élők kollektív nemessége, ami valljuk be, a jobbágnál több, nemesnél kevesebb állapotot jelentett, oly módon alakította a közgondolkodást, hogy az etnikai elkülönülésre rakódó privilegialis, katonai és közigazgatási tudatot képes volt befogadni.

Kialakult az itt élők sajátos identitása, amelyben már Jászkun Nemzetként jelentek meg. Ez a fogalom minden etnikai, történelmi, privilégialis, és közigazgatási, kulturális tudati tartalmat és azok együttes hordozóit magába foglalta, és kiválóan alkalmas volt a sokszínű társadalom egységes külső megjelenítésére.

A jászkun nemzet megnevezést a kiváltságok megszűnése után is használták, s az önkényuralmi időszakban is eleven tartalommal töltötték meg.

Az etnikai tudatot tápláló népességi folytonosságról ebben a korszakban már alig beszélhetünk. Az 1860-as évek után egyre szembeötlőbb, hogy a kiváltsága-
it elveszített Jászkun Kerület identitászávarral küzdött. Az összetartó erőt a népi kultúra és a közigazgatás próbálta megerősíteni.

A népi kultúra azonban erősen tagolt, egy-egy településcsoporthoz, a Jászkun Kerületen belüli tájegységhez kötődik, helyenként átlépi annak merev határait. Egységes jászkun kultúra korábban sem létezett, csupán az élet bizonyos területeire vonatkozó egységes erkölcsi, magatartási normák. Ezek a normák csupán egyik – bár fontos – összetevőjét adták a kultúrának.

A közigazgatás formálisan még az egységet képviselte, de az igazgatási rendszerben ez sem maradhatott változatlan.

1876 után, amikor már a kiváltságok, és az egykori kiváltságolt kerületek is megszűntek, a Jászkun Nemzet, mint kifejezés oka fogottá vált.

A viszonylag homogén kunsági és jászági településeken előtérbe kerültek az etnikai tudat mindennapi kultúrában megőrzött elemei, amelyek egyben kapaszkodót jelentettek az új azonosságtudat kialakulásában.

A vallást mint etnikai integráló erőt is figyelembe kell vennünk, hiszen a vallás a népi kultúra minden területét átszötte, hatása a hagyományos kultúra s az életmód egészére kiterjedt, hasonlóan az etnikai jegyekhez az etnikai kultúrához.

A újkori származástudat tipikus megjelenési formája az egykori pusztákból alakult községek nevében megjelenő jász, illetve kun előtag: Jászszentlászló, Kunszállás, Kunmadaras, Kunszentmárton (ami egyébként jász betelepülés), Kunhegyes. A Hatkunság ugyancsak büszkén viseli nevét.

Az ezredfordulóhoz közeledvén, de különösképp a globalizációs nyomás el-
lensúlyozásaként megfigyelhető a jász és kun identitástudat újabb felélé-
dése. Az egykori katonai erények felidézése kapcsán huszárbandériumok alakulnak, az 1990-es években Jászberényben a Jász Bandérium, 2001-ben a Nagykun-
ságon (Kisújszálláson) a Nagykun Nádor Bandérium és ezzel a lovas hagyomá-
nyok felvirágzásának évtizede köszöntött be.

Ezzel párhuzamosan a Jászság visszavette a népviseletét, ma már nem múlhat el jeles ünnep anélkül, hogy a színes jászviseletbe öltözött asszonyok nem jelennének meg. Ugyanez a Nagykunságról csak óvatosan mondható el, hiszen a református viselet sokkal puritánabb ízlésű, de itt is megjelenik a magyaros, a módos parasztpolgári viseletet idéző öltözék. Az ezredforduló leglátványosabb, a jász és a kun azonosságtudat kifejeződésének legjobb példája azonban a Jászságban évenként a Nagykunságban és a Kiskunságban, beleértve a kunsági kirajzások településeit is, három évenként megrendezett Kun Világtalálkozó. Ilyenkor az egész év a kunok, a kunsági kultúra jegyében zajlik, a koordinátor a Kun Összefogás Konzorcium, aminek 39 település önkormányzata és három civil szervezet a tagja.

Szülőföldünk életében mérföldkő az a nap, amikor 2014. február 4-i ülésén az Országgyűlés május 6-át, a Jászkun Hármaskerület önmegváltását, a Redemptio-t lehetővé tevő diploma Mária Terézia általi aláírásának napját a Jászkun önmegváltás emléknapjává nyilvánította.

Mind a Jászságban, mind a Kis-és Nagykunságban ismét választanak a települések kapitányt. A kunkapitánynak (és a jászkapitánynak, ide értve a jászkun főkapitányt is) ma már természetesen semmiféle jogi eszköze nincs, sem hatalma, de a személye mégis fontos az őt választó közösség számára.

Egyfajta szimbólum, hiszen az egykori autonómia letéteményesét jeleníti meg. Utal a dicső múltra, a rendelkezés szabadságának üzenetét hordozza.

Az immár 780 éve betelepült kun és jász nép sorsa összefonódott, magyarrá lett a közös hazában.

Dr. Bartha Júlia
etnográfus

GYÖRFI SÁNDOR

Kossuth-díjas szobrászművész,
Jászkun főkapitány

Győrfi Sándor a kortárs alkotóművészek között ma Magyarországon a legtermékenyebbek egyike... Milyen szerencsések vagyunk, hogy itt él közöttünk, egyike az őrhelyüket el nem hagyóknak, akiknek szava mérték és mérce, melyhez magunkat és a világot mérhetjük...

Karcagi műterme zarándokhely, ahová ellátogatnak a tanulni vágyó fiatal kollegák, művészbárátok, vagy csak jobbitó szándék céljából a jó szót várók...

Sok tehetséges fiatal indult ebből a műhelyből. Győrfi Sándor kiforrott művészete a szülőföld, a kunsági szik embertpróbáló világából táplálkozik.

Nála jobban senki nem ismeri ezt a tájat, az itt élőket. Fajtájának kónoksága munkál benne, a maga útját járó, a nehéz, küzdelmes életű, jóra törekvő ember világát ismerjük meg művészete által.

Győrfi Sándor Karcag szülöttje, a Képzőművészeti Egyetemen mesterei Mikus Sándor, Somogyi József és Rátonyi József volt, a szobrászművészet atyamestereitől tanult. A diploma megszerzése után szülővárosába tért vissza, ott rendezte be műhelyét és azóta is ott él.

A viaszveszejtéses bronzöntési technika egyik hazai megújítója, szobrainak jelentős részét ezzel a technikával készíti. Nevéhez fűződnek alkotó táborok, így az 1978 óta működő Nyíregyháza-sóstói Nemzetközi Éremművészeti és Kisplasztikai Alkotótelep, 1984-től a nyíregyházi és a mezőtúri alkotótelep vezetője, ahová számos vidékről, olykor külföldről is jönnek alkotó művészek.

Munkásságát számos kiállítás és közel háromszáz köztéri szobor mutatja, szobrait, kisplasztikáit közgyűjtemények őrzik. Kun szobrászatot teremtett, amely őseink hagyatékára, a kun örökségre támaszkodik.

Szakmai elismeréseit a díjai mutatják. Több van, melyek között a Munkácsi –és Mendnyánszki –díjat mindenképpen meg kell említenünk, s a legbecsesebbet, a legutolsót, amit a magyar kultúra, főként a kun hagyományok megőrzéséért és népszerűsítéséért, a paraszti világ mellett a magyar történelem jeles alakjait megőrkítő alkotásai, valamint érmekeket, plaketteket és hatalmas köztéri szobrokat is magába foglaló gazdag életműve elismeréseként kapott, a hazai, legrangosabb állami kitüntetést, a Kossuth-díjat.

Karcagon, 2001-ben nagykunkapitánnyá választották, 2019. május 5.-én a Jászkun redemptio ünnepén beiktatták Jászkun főkapitánnyá.

Legyen áldás a munkáján!

A kiadvány fotóin látható szobrok
Győrfi Sándor Kossuth-díjas szobrászművész alkotásai.

Kun Miatyánk

Bizim atamiz, kim szin kökte,

Szentlenszin szenin adin,

Düsszün szenin künglün

Necsik kim jerde alaj kökte,

Bizim ekmegimizni ber bizge bütbütün künde,

Ilt bizim minimizni,

Necsik kim biz de ijermiz bizge ötrü kelgenge

Iltme biz ol zsamanga

Kutkar bizi ol zsamannan

Szen barszin bu kücsli bu csin ijgi Tengri

Ámen

Mándoky Kongur István nyomán

(Mándoky Kongur István a Kun Miatyánk fennmaradt különféle változatait összevetette a törökségi megfelelőivel és rekonstruálta a kun nyelv hangalakját. A Kun Miatyánk, a keresztény imádság kun nyelvű fordításának kiejtés szerinti szövegét írtuk le.)

ISBN 978-615-00-5155-0

Kiadó: Déryné Kulturális, Turisztikai, Sport Központ és Könyvtár, Karcag

Felelős kiadó: Szepesi Tibor